

Et hoc documentum sumptū ē ex euāgelio de zacheo qui quadruplū se p̄miserat restituere si quē defraudasset **Luce. xix.** **Audarem?** tales si multos tales inuenirem? s; forte terra nostra non multos tales solet pturire aues cozuos uidelicet albos ut cignos apud deū tamē nihil est impossibile. vnde metuendū est illud didū oziemis sup libz numeri. **Ti** mendū est inquit xp̄ianis ne eo mō m̄trent in regnū celoz q̄ filij israel intrauerunt in terram p̄missionis quia de sex centis tribus milibz quī: gentis & quīquaginta solum duo intrauerūt in terram p̄missionis ut patet numeri. ij. **Et** eadem. xiiij. **Dicat** etiam spūs scz p̄ os dauid **De i** traturis regnū quales esse debeant. innocens inquit manibus & mūdo corde. **Qui** non accepit in vano aīam suā nec iurauit in dolo p̄xio suo. **Et** alibi qui ingreditur sine macula & opat iusticiam. **Qui** loquit veritatem in corde suo qui non egit dolū in lingua scz nec fecit proximo scz malū & obprobriū non accepit aduersus p̄ximos suos. ad nihilum de ductus est in conspectu eius malignus. timentes autem dñm gl̄ificant **Qui** iurat p̄ximo suo & non decepit qui pecuniā suā non dedit ad usu ram & munera sup innocentem non accepit. **Ece** si dabis mihi mltos tales vere p̄nūciabo multos ciues iherusalem celestis futuros.

De dominis & seruis.

Sim ex doctrina aristotilis q̄ domi⁹ & seru⁹ correlatiua sunt que posita se ponūt & p̄empta se p̄munt habent enim mutuā m̄ter se condependenciam **Vnde** necesse ē aliqua esse que ad dñm respectu serui & aliqua que ad seruū respectu dñi p̄tinent tria in quā sunt quo ad primū. tria quo ad scdm **Quo** ad primū p̄ceptū p̄ciū & disciplina **Quo** ad scdm obediencia fidelitas & prudentia. fundamentū primi trahim⁹ ex auctoritate scrip̄e eccl̄iastici xxxij. **Cibaria** virga & onus asino. p̄mis disciplina & opus seruo p̄ p̄cepto pomē on⁹ scilicet inuendū p̄ p̄cio cibaria p̄ uirga disciplina hec sunt que dñs seruo teneē m̄strare s; alio nomie pro disciplina erudi do siue m̄formacio. **Quoz** triū si aliq̄ defuerit nō p̄fede impat dñs suo. habet enim tria dñs ut suus ei offidū debitū impleat. **Primo** on⁹ ne vacet ocio & inutilis fiat dño. **Scdo** ut in onere subsistere valeat. **Et** hoc est p̄cium siue alimentum. **Tercio** ut prudenter se i officio ge rat. et hoc est disciplina siue eruditio. teneē enim quilibet legitim⁹ do min⁹ seruos suos a malis cohercere & rationem reddere de vicijis serui. **Dicente** scriptura vnicuiq; mandauit domin⁹ de p̄xio suo eccl̄iastici xvij. **Seru⁹** vero scdm aristotilem primo politicorū est organū aīatū actiūū sepatum alterius homo existēs scz p̄prius dñi quia sicut organū

corporis humani obedit ad iussionem rationis. Sic seruus a corpore dñi
sepatus obtemperaret domino. Deo sicut idem dicit dñs principat suo
principatu dispositio. Sicut mēbra hominis rationi non habentia autoris
tatem resistendi. Ad istos ista etiam tria p̄tinet respectu dñi ut dictum
est. scz obediencia fidelitas et prudencia quoz triū si aliqd defuerit min⁹
legitime officiū suū exequet. De primo dicit xps. Quid vocatis me dñe
domine. et non facitis que dico scz iussionibus non obediēdo. De duob⁹
alijs dicit xpus Math. xxij. Quis putas ē fidel seru⁹ et prudēs etc.
Primo facit seruū promptū ad opus scz obediencia. Secundum qd hoc
opus sit vtile dño scz fidelitas. Cuius contrarium fecit iulicus ille miq̄
tatis in euangelio. Tercium dirigit p̄missa duo scz prudencia. Si n.
fidelis non est dño fallit dñm. Si prudens non est fallit et damnū infert
domino. quozum amboz scz dñi et serui officiū paulus declarat dicens.
Serui obedite dñis carnalibus cū timore et tremore in simplicitate cor
dis vestri sicut xpo non ad oculum seruientes quasi homib⁹ placentes
sed ut serui xpi facientes volūtatem dei ex animo cū bona volūtate sci
entes etiam qd vnusquisqz qd cūqz fecerit bonum hoc percipiet a dño siue
seru⁹ siue domi⁹. et vos dñi eadē facite illis remittentes iniurias. Scī
tes quia et illoz et vester dñs est in celis et p̄sonaz acceptio non ē apd
deum ad eph. vi. In quo dicto pauli magna relucet de dñina p̄tinentia
ad vtrūqz ex fidei seruicio serui sibi duplex premium debetur scz a deo
eternū et dño suo tempale quia qui fideliter dño suo terreno seruit dño
xpo seruit. ideo dicit ut serui xpi facientes volūtatez dei ex animo. Itē
excludit quedam uicia seruoz. primo simulationē aut simulatā scruiutē
i p̄senciam dominoz. Cum dicit non ad oculū seruientes. n. i absēda
sicut in p̄sencia eis seruientes. Item coactam seruutem excludit p
hoc qd dicit cum bona volūtate. Item excludit fraudem et dolum in ser
uicio cum dicit in simplicitate cordis vestri. Item excludit pigritiam
et inerciam cū dicit sicut domi⁹ et non homib⁹ domino deo seruendū
est cū a lacritate. Reprimit etiam tumozē dominoz quem sup seruos
habere consueuerunt vilipendentes eos. Cum dicit illoz et vester dñs
est in celis. quasi diceret. vos omnes habetis vnū dominū. ideo cōserui
estis et non debetis alterutrū supponere quia non est acceptio p̄sonarū
apud deum. Sed scdm merita cuiuslibet ip̄e iudicabit siue sit seru⁹ suū
domi⁹. Ibi n. non discernit seruus a domi⁹ nisi scdm merita que qñqz
plus abundant in seruo qz in domi⁹ et erūt ibi primi forte nouissimi et
econuerso. Vindictam etiā reprimit dominoz quā seruis reddere cons
ueuerunt si aliquas negligēdas p̄mittere cōtingit. Cum dicit remitte
ntes iniurias scz vobis a seruis factas. talis utqz seru⁹ fuit Ioseph
filius iacob quē fratres sui uendiderūt ex inuidia i egyptum. De quo

scribit **Gen. xxxix.** Emit eū putiphar enueh⁹ pharaōis princeps ex
eratus vir egipcus de manu hysmelitay a qbus poudus erat fuitq
dominus cum eo & erat vir in cunctis pspere agens. 2c. Et postea ut
pzepositus gubernabat creditam sibi domū & vniuersa que tradita ei
fuerant. **Benedixitq** domui egipcyace ppter ioseph 2c. **Nec** quidquā
aliud nouerat nisi panem quo vefcebat. **Ecce** pspertas totius domus
ppter fidelem seruū. Et fiducia dommi ad seruū & fidelitas serui ad do:
mmū suū. hic nō frustra queri potest ad quantū se extendere posset au
toritas impandi dommi ad seruū & voluntas obtemperandi serui ad do:
mmū. **Ad** hoc forte responderi potest. **Si** est hu⁹ limitat⁹ ad aliquam
certam curam & laborem tempe conuentioms ad placitū dommi sub de
terminato pzeao stabitur conuentiom. **Si** vero ad quecūq seruicia &
labores itex stabit forme. **Sic** tamē q nec dominus nec hu⁹ faciant p
iudicium mandatis supreni domini scilicet xpi. **Alioq**uī recuerant ad
sententiā principis apostolorū. **Obedire** oportet deo magis q̄ homibz
Adū. v. Vnd sequit⁹ q quo ad sanctificationē sabbati ambo sint ascripti
Aliter tamē & aliter scdm distinctionem vtriusq. **Ma**z si opa pure ser
uilia i agriculacura vedura fossione terray sordidis negocijs & cetis
similibz pperenē seruo mīme se ad hoc dare deberet. **Si** aut cogereē
ad hoc p violenciam iam minoris culpe esset aut nulli⁹ hui⁹ fundamē
tum habet. **Exodi. xx.** **Memento** ut diem sabbati sanctifices. sex diebo
opaberis & facies omnia opa tua. septimo autē die sabbati domi dei tui
non facies omē opus tuū & filius tuus & filia tua seruus tuus & ancilla
tua. iumentū tuū & aduena que intra portas tuas est. **In** hys tamen
que domestica cura requirit non puto tantā vim faciēdā ut tibi lecti
sternys & ceteris vsibus que requirunt ad vsum viuendi ista die. nec
quo ad legē matrimonij seruus est subiectus domio quo nim⁹ possz cō
trahere matrimoniu. **Etiā** nesciente aut contradicente domino quia
matrimoniu est de lege naturali. fuit⁹ aut de lege positua que nō p̄
pudicare legi naturali. sicut pmedere & bibere nō sunt phibenda suo
Sentencia est elhōme in scripto quarta distinctiōe. xxxvi. **Sed** an ad sa
eros potest pmoueri seru⁹. respondetur scdm sanctū thomā q nō. **Nō**
quia in susceptione ordinum mancipat quis diuinis seruicijs. **Et** quia
nullus potest dare alteri qd suū non est. **Suus** aut sui potestatem nō h
igit non potest pmoueri. **Ma** scdm bonauenturā. **O**do ē sacramentū
honestatis & dignitatis cui contrariat⁹ seruitus ratione ignobilitatis. si
tamen pmoueretur suscipet ordinem sed actū impedit. **Sicut** etiā de
hys qui sunt ratiocinys obligati. **Et** si sciente domino & non reclamāte
pmoueretur eo ipse ingenu⁹ efficeretur & esset liber a seruitute. **Si**
aut domino nesciente tunc epi scopus & presentans & ordmans tenenē

domino pro seruo in duplum p precio serui si sciunt ipsum esse seruū
 Alias si seruus habet peculeū debet seipm redimere. alias si redigitur
 in seruitutem honestam domini sui non obstante q ordinez exequi non
 posset. ne domino fieret iniuria. **Hec Tho. in. iiij. di. xxv.** Non i me
 rito hic queri potest an domi⁹ seruū habens culpabilis sit de malefactis
 serui sui vt culpa sui redundet in culpam domini. Et an teneatur dñs
 reus siue quo ad pscienciam siue quo ad restitutionē d iniquitatibz sui
Hic responderi potest q culpa quelibet suos solū tenet adores. nisi in
 quātum culpa vnius pnexionem habet ad alium vel quo ad preceptum
 seu quo ad consensum ante factum vel post scdm illud pauli. **Nec** gñis
 caueritis peccatis alienis cuius fundamentum ponē i lege diuina. aīa
 que peccauerit ipa moriet. filius non portabit iniquitatem patris nec
 pater filij. **Ezechielis. xviij.** Potest ergo primo domi⁹ culpā serui i
 se retorquere si ex precepto dñi fu⁹ op⁹ culpabile facit. tūc maioris
 culpe est domi⁹. quia cām prestat culpe qz seruus. et teneē ad omnia
 tam quo ad se qz quo ad seruū quo ad conscienciā qz et ad restitutionē
 si tamen domi⁹ certaz noticiā habuit de iniquitate opis antequā illud
 fieret. Si vero ignorabat opus iniur dñi suo esse contra deum et ptra
 iusticiam tunc excusatur eo mō quo ignorantia solet excusare. scilicet
 si est inuincibilis tūc ex toto excusat vt adhibita omī possibili diligēcia
 et non potuit scire iā non ipurā sed excusat. Si vero ignorancia fuit
 crassa et supina non facta diligēcia ad sciendū iam culpa euz iuoluit
 Seru⁹ tamen plus excusat in tale esset opus criminisuz q prima fac
 cie se ostendēt non faciendū. Et tunc seruus deberet memisse huius sen
 tencie petri. Obedire oportet deo magis qz hominibz. **In** dubijs tñ seru⁹
 ppter obediendam iudicē excusari. nec forte teneē ad tam subtilem dili
 gēciam in iquirendo sicut tñs dūmodo intentio serui fundata sit in ti
 more dei sic q nullo modo facere vellet si sciret esse contra voluntatez
 dei nec amoze nec timore dñi sui. Si vero domi⁹ non precepit seruo
 opus iniquū seu criminisuz s; tamen postqz factū fuit ratū habuit et cō
 sensit. Jam quo ad conscienciā reus teneē quia faciens et cōsentiens
 pari pena puniuntur. **Et dicit Paulus ad Ro. i.** digni sunt morte nō so
 lum qui ea agunt s; et qui consentiunt facientibz. Et hoc ppter pplacen
 diam iniqui opis qd quilibet odio debet habere. Non tamē puto q tē
 neatur ad aliquā restitutionem faciendā nisi quātum venerat ad ipsuz
 aut si picipauit aliquid de bonis iniuste acquisitis. Et concordat regla
 iuris li. vi. rati habitio retrahitur et mandato debet compari hoc veruz
 si nomie tuo sit factum. **Nā** dicē de sen. excō. li. vi. ca. cum quis ratuz
 quis habere non potest q nomie suo non sit factū hoc forte verum quo
 ad penas posituas s; quo ad pscienciam et forum dei omnis iniquitas

debet cuiuslibet displicere. Nam dicit spūssand⁹. Qui diligit iniquitatē
odit animā suā. ideo redarguendum est omne opus prauū scdm doctrī
nam pauli autem magis redarguite hic apicitur nobis ostiū ad tractā
dum aliquid de peccatis alienis.

De peccatis alienis.

Ideo dicuntur aliena nō quia nō imputantur alicui tanquā p
pria. Sed quia exordiu sumūt ab alio & duolūtur ab alio
in alium p cōcomitanciā. Et continē in hīs metris Iussio
consiliū consensus palpo recursus. participans mutus non
obstans non manifestans. Et sunt numero nouē quorū expositio & no
ticia & differentia ac gradus multū est vtilis & necessaria confessorib⁹
& animarū pastorib⁹ & cuiuslibet pure consciencie uiro. Et expositio eorū
est scdm sanctū tho. albertū & guilbel. talis. Primo iussio. i. qui pcepit
peccatum fieri ille peccat mortaliter si tale ē op⁹ qd sit de genere peccati
mortalis vt adulteriū furtum rapina verberatio clerici vel alteri⁹ sal
tem iniuriōsa. Et intellige quādo ex sua iussione secutū est opus scilicet
ablatio rei vel nomie suo factum scz quia amicus dñs. &c. Et post factū
ratū habuit etiam si prius non iussit alias non scz si non ex sua iussioe
vel non nomine suo. Sed alias etiam iste fuisse. facturus absq iussioe
scilicet ppro motu tunc non tantum reputat licet quo ad cōsensum nō
sit sine culpa. Ratio hui⁹ dicti est quia ista iussio est causa principalis
ex quo procedit hoc opus. Ideo magis imputat pcepti qz exequēti
licet & exequēs etiam peccat vt dictū est nisi excuset p ignoranciā.
Et talis iubens teneē ad restitutionem & satisfactionem integram si ex
equēs non satisfacit. Si vero exequēs satisfacit mandans non tenetur
restituere quia iniuriā passus non potest idem debitum bis exigere.
& plus tenetur mandans restituere qz exigens quia est principalis cā
peccati. Teneē tamē in foro consciencie grauiorē penitentiā subire qz
exequēs. & si exequēs non satisfacit iniuriā passo scz restituendo & ve
niā ab eo petendo. Ad qd oīno teneē scdm legem euangelij si offers
munus tuū. &c. vade prius reconciliari fratri tuo. Tunc mandans tes
netur ad utrūqz quia in duobus peccauit. scilicet auferendo rem alci⁹
& caritatem fraternā uiolando igitur etiam ad ista duo teneē si vere
vult penitere. hoc tamē intelligo si ille qui passus est iniuriā scit illuz
iussisse & esse causam sui damni. Alioquin si ignorat hoc tunc credo q
non tenetur veniā petere s; solum in corde suo sibi reconciliare. Cui⁹
ratio est quia nullus teneē culpam suā occultā alteri patefacere nisi
in confessione ppter scandalum vitandum. Nam alterius culpā. null⁹